

Större vattensalamander, mindre vattensalamander, åkergroda och vanlig padda. Fyra groddjur i Lugnås.

Groddjursinventering

Siggagården, Lugnås 2022

Sundh Miljö

GRODDJURSINVENTERING

1. Inledning

Föreliggande arbete är gjort på uppdrag av Siggagårdens Fastighetsetablering AB, Mariestad. Kontaktperson på bolaget har varit Anton Andersson. Framtagande av metodik samt samråd med Mariestads kommun och länsstyrelsen har genomförts av Gerhard Sandell, Biofactum. Ansvarig för uppdragets genomförande är Lennart Sundh på Sundh Miljö. Fältarbete och rapportframtagande har gjorts av Lennart Sundh, Sundh Miljö.

Förfrågan om groddjursinventering i två dammar inom och i nära anslutning till planerat bostadsområde utgick i början mars 2022. Offert på uppdraget inlämnades till Siggagårdens Fastighetsetablering den 4 april. Beställning av inventeringen erhöles den 11 april 2022.

Fältbesök genomfördes den 18 april, 27 april och 3 maj 2022.

2. Bakgrund

En detaljplan håller på att upprättas för ett område i Lugnås beläget ca 10 km sydväst om Mariestad. Inom området planeras byggnation av omkring 20-30 nya bostäder.

Vid en utförd naturvärdesinventering (NVI), där även rapporter till Artportalen redovisades (NVI:n kompletterades senare med en geografiskt utökad kontroll i Artportalen), framkom att större vattensalamander noterats år 1997 i två dammar (våtmarker), varav den ena var belägen inom planområdet och den andra i planområdets omedelbara närhet. I båda dessa vatten inrapporterades även förekomst av åkergroda och vanlig groda år 2017.

Med kännedom om främst förekomst av åkergroda och större vattensalamander har ett preliminärt beslut tagits om att ändra planområdets avgränsning så att båda dammarna hamnar utanför området. Då det inte var känt om något av de nämnda groddjuren idag finns kvar i vattensamlingarna föreslogs att en mindre inventering genomförs. Tanken i detta preliminära skede var att genomföra en översiktlig inventering med tyngdpunkt på förekomst respektive inte förekomst av i första hand åkergroda och större vattensalamander.

3. Uppdraget

Syftet med uppdraget har varit att utreda om groddjur förekommer i två dammar på fastigheten Mariestad Lugnås 15:1.

4. Metodik

Eftersom groddjur är beroende av ett vattenhabitat för sin fortplantning, måste merparten av de reproducerande individerna i en population befinna sig i vattenmiljön under fortplantningstiden. Under denna del av livscykeln är därför groddjur lättobserverade, vilket betyder att de enklast och säkrast inventeras i vattenhabitatet vid denna tid.

För att undersöka eventuell förekomst av åkergroda och större vattensalamander i de aktuella

vattenmiljöerna föreslogs en s.k. visuell inventering vilket i korthet innebär att vattnet undersöks okulärt utan särskilda fångstredskap. Inventeringen kan beskrivas kortfattat i punktform enligt följande:

- Inventeringen utförs under fortplantningstiden (företrädesvis i april); mera exakt tidpunkt avgörs genom studier av lättillgängliga vattenmiljöer inom den närmaste regionen där man vet att arterna förekommer.
- Inventeringen utförs nattetid med pannlampa under en varm och lugn natt då djuren är mest aktiva. Är vattnet för kallt rör sig djuren ganska lite. De är aktiva även vid regn och blåst, men en vindkrusad vattenyta försämrar sikten.
- Inventeringen utförs genom långsam vandring runt vattnet; vattenytan belyses under en viss tid varvid antalet individer räknas och protokollförs. Lite olika varianter på detta förfarande förekommer. En variant är att man stannar var 5:e meter och observerar strandzonen under 30 sekunder. Antalet individer per inventeringstid kan indirekt ge en uppskattning av populationsstorleken
- Påträffas ingen åkergroda eller större vattensalamander vid ett första besök bör inventeringen upprepas ytterligare en gång.
- I rapporteringen skall även ingå eventuella observationer av mindre vattensalamander och övriga groddjur (i den mån de går att artbestämma).
- Nattinventeringen kan komma att behöva kompletteras med en inventering dagtid.

Metoden är enkel och skonsam då man inte behöver handskas fysiskt med djuren. Väljs ett mera exakt tillvägagångssätt (som gavs exempel på ovan) är inventeringen dessutom reproducerbar, dvs. resultaten mellan olika undersökningstillfällen går, åtminstone i viss mån, att jämföra.

Visar sig vattnet i dammarna ha dåligt siktdjup bör istället en enkel fångstmetod tillämpas (t.ex. flaskfällor). Samtliga nämnda metoder finns beskrivna och har tidigare använts i andra undersökningar.

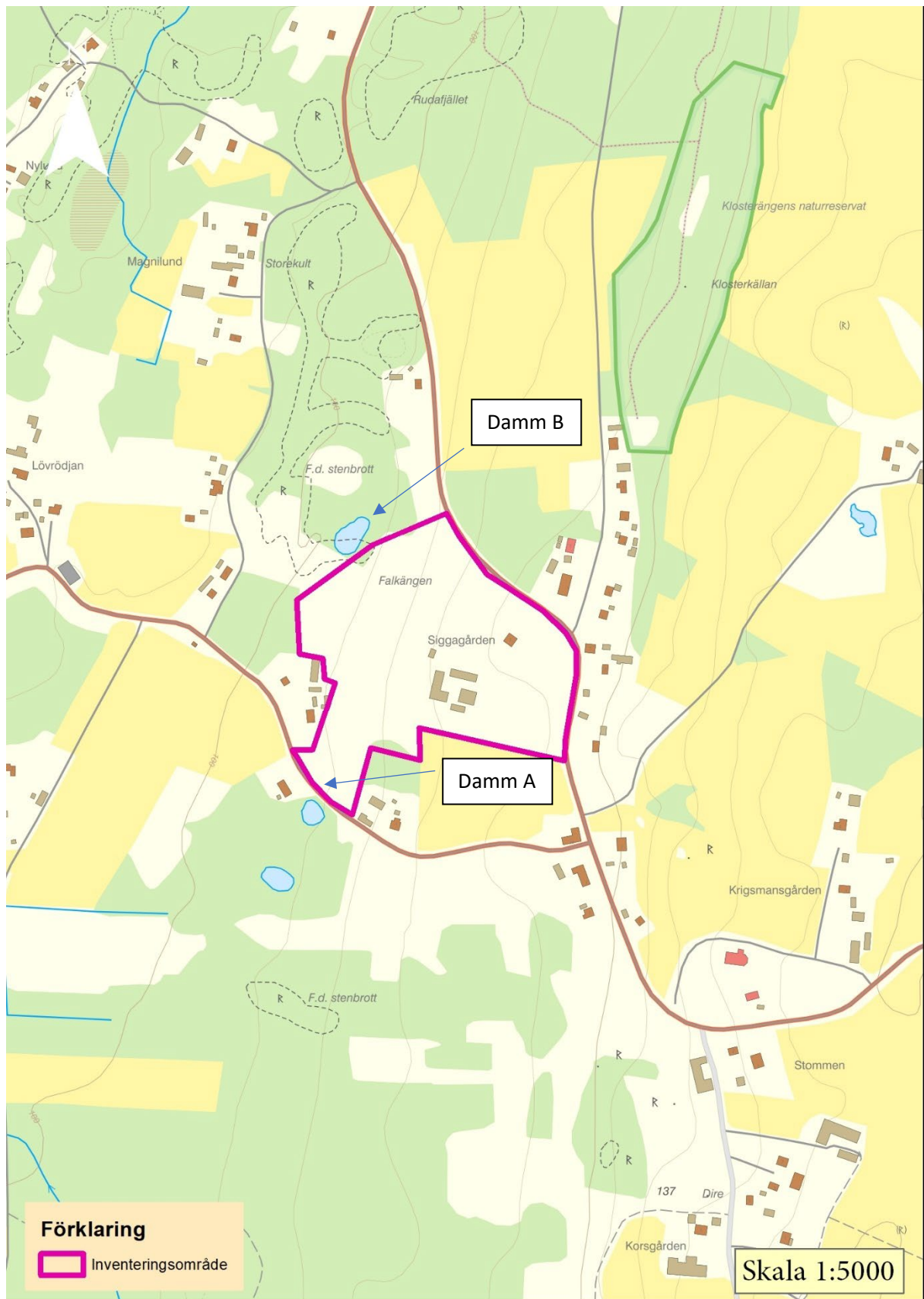
Efter samråd med länsstyrelsen framkom att om behov finns bör minst 4 inventeringar/besök göras.

Länsstyrelsen menade också att även *”om plangränsen justeras så att dammarna hamnar utanför, är det viktigt att man undersöker om det finns lämpliga livsmiljöer (viloplatser, födosöksområden) på land för groddjuren inom planområdet och beskriva hur dessa skulle påverkas av ett genomförande av planen. Det är också viktigt att försöka ta reda på hur groddjuren rör sig mellan dammarna och livsmiljöerna på land”*.

Vidare konstaterade länsstyrelsen att ingen fångst av salamandrar med flaskfällor bör genomföras.

5. Inventeringsområdet

För beskrivning av inventeringsområdet hänvisas till naturvärdesinventeringen från 2021. Nedan visas dammarnas belägenhet i området.

Karta över inventeringsområdets läge 1: 5 000.

Karta över inventeringsområdets läge 1:2 000.

6. Resultat

Damm A

Dammen besöktes dagtid den 18 april efter att det framkommit att åkergroda nyligen börjat spelat intensivt i bl.a. Hornborgasjön. Direkt efter att bilen parkerats vid bygdegården hördes spel från åkergroda i dammen. Vid närmande till dammen sågs 8 individer åkergroda varav 2 i par. 10 + 5 romklumpar noterades. Dessutom sågs en padda, troligen av hankön, på botten av dammen. Salamandrar noterades inte alls.

Den 27 april besöktes också dammen dagtid. Då sågs varken grodor eller salamandrar. Grodleen hade redan passerat.

Den 3 maj besöktes dammen efter mörkrets inbrott. Med hjälp av en ljusstark ficklampa hittades större vattensalamander. Två par, 4 individer noterades i parningslek. Dessutom sågs ytterligare en individ, troligen en fjolårsunge.

Damm A utgörs av ett runt småvatten/branddamm som är omgärdad av ung klibbal som kapats för inte så länge sedan. Det uteblivna regnet under våren innebar att vattennivån i dammen successivt sjönk. På grund av att dammen också är mycket vegetationsrik blev den fria vattenmassan allt mindre under perioden april-början av maj. Vegetationen utgörs av arter som bredkaveldun, knapptåg, jordreva, gäddnate, brännässla, timotej, tuvtåtel, brakved, lönn och ask.

Damm A 27 april 2022. Foto: Sundh Miljö

Damm B

Dammen besöktes dagtid den 18 och 27 april. Varken grodor eller salamandrar noterades vid dessa tillfällen.

Den 3 maj besöktes dammen efter mörkrets inbrott. Med hjälp av en ljusstark ficklampa hittades större vattensalamander i den västra delen av dammen, den del som är förhållandevis rik på vegetation. Minst två hanar noterades samt ett par honor. Dessutom sågs minst en mindre vattensalamander. I östra delen av dammen hördes och sågs en padda, troligen en hane.

Till skillnad mot den lilla dammen A är denna damm B större men också fattig på vegetation. Dammen är istället omgärdad av oftast branta stränder och en igenväxande hagmark vilket gör att den utsätts för mer eller mindre ständig beskuggning.

Damm B 27 april 2022. Foto: Sundh Miljö

7. Potentiella livsmiljöer

Inom planområdet förekommer flera lämpliga livsmiljöer (viloplats, födosöksområden) på land. Framför allt så utmärker sig de många stenmurarna och rösen som påträffades i samband med naturvärdesinventeringen 2021. I rapporten från den inventeringen framgår var dessa murar och rösen är belägna.

Även skogen runt damm B samt rishögar och grenhögar utgör goda habitat för groddjur.

När det gäller groddjurens rörelser i området har detta inte studerats särskilt. En rimlig bedömning är att djurens viktigaste rörelsemönster under en årscykel, är rörelser mellan lekvattnen och de lämpliga livsmiljöer som identifierats, murar, rösen och upplag av grenar, ris m.m.

8. Påverkan på livsmiljöer

Ett plangenomförande i kombination med kompensationsåtgärder i dammarna kan med rätt planering och skötsel bidra till att förbättra groddjurshabitaten och därmed populationerna av de fyra groddjursarterna i området.

Ett genomförande innebär vidare att vissa av de identifierade småbiotoperna som kan fungera som övervintringsområden, kommer att tas bort eller flyttas från planområdet. Dessa aktiviteter måste styras till rätt tidpunkt på året i samband med exploatering och byggnation. Flyttning av rösen och stenmurar bör ske under den period då groddjur och reptiler, samt (helst även), häckande fågelarter, (sommar - tidig höst).

Vidare är det viktigt att säkerställa och planera för att groddjuren inte utsätts för onödiga risker genom att t.ex. anlägga för hårdgjorda ytor som vägar, i de stråk av natur som skapas mellan dammar och övervintringsbiotoper.

Även dagvatten kan komma att påverka dammarna om detta vatten förs till dessa. Dagvatten bör inte tillföras befintliga lekvattnen. Det gäller i synnerhet damm A. I damm B kan det möjligen vara positivt att viss mängd dag(regn)vatten tidvis tillförs.

Fisk eller kräfter bör inte planteras in i något av småvattnen i området, eftersom dessa är predatorer på groddjurens ägg och larver.

Större vattensalamander på väg till sitt lekvatten 11 maj 2022. (ej Lugnås). Foto: Sundh Miljö.

9. Kompensationsåtgärder - förslag

- A. Urgrävning av damm A är en mycket lämplig kompensation för intrång i befintliga livsmiljöer. Idag är dammen mycket undermålig som lekvatten för groddjur eftersom vegetationen nästan helt tar överhand. Urgrävning av ca 90% av strandvegetationen med buskar/sly kommer att säkerställa dammen som lekvatten fler år framöver. Urgrävning måste ske under den period då groddjur inte vistas i vattnet, dvs. oktober till februari. Om dammen restaureras så att den förbättrar livsmiljön för groddjuren i området innebär detta en förstärkning av områdets betydelse för groddjur. En anpassning för groddjur ger som regel dessutom en damm som många andra organismer trivs i och vid och skulle därmed stärka områdets naturvärden generellt.
- B. Den dammstrand som *vetter mot* sydost i damm B föreslås hållas ljusöppen i hög utsträckning. Arrangemang av ljusinsläpp görs genom gallring och röjning av buskar och träd. Det avverkade materialet läggs i högar inom närområdet till dammen, gärna i ljusöppet läge. Högarna kan nyttjas som biotop för såväl groddjur som många insekter såsom fåglar, skalbaggar och steklar.
- C. Förlust av murar, rösen och andra livsmiljöer, kompenseras genom att nya murar, rösen och livsmiljöer anläggs inom planområdet. Planeringen görs utifrån hänsyn till ekologiska korridorer och anläggning samt skötsel av naturmark. Större stenar, stenvägg, stenrösen, högar med grövre, död ved och andra gömställen för groddjur bör placeras i närheten av vattnen.

Falköping 2022-05-27

Lennart Sundh

Lennart Sundh, SUNDH MILJÖ